

Konkluzje Rady z dnia 26 listopada 2009 r. w sprawie doskonalenia zawodowego nauczycieli i kadry kierowniczej szkół

(2009/C 302/04)

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

UWZGLĘDNIAJĄC:

1. Konkluzje z posiedzenia Rady Europejskiej w Lizbonie w dniach 23–24 marca 2000 r. ⁽¹⁾, w których podkreślono, że inwestowanie w kapitał ludzki w zasadniczy sposób wpływa na miejsce Europy w gospodarce opartej na wiedzy, i w których wezwano państwa członkowskie, by podjęły działania zmierzające do usunięcia przeszkód ograniczających mobilność nauczycieli oraz do przyciągnięcia do zawodu nauczyciela osób o jak najlepszych kwalifikacjach.
2. Cel 1.1 programu prac „Edukacja i szkolenie 2010” ⁽²⁾, który eksponuje: wagę zachęcania osób mających silną motywację i wysokie kwalifikacje do podejmowania pracy w zawodzie nauczyciela i do pozostawania w tym zawodzie; wagę identyfikowania umiejętności potrzebnych nauczycielom do zaspokojenia zmieniających się potrzeb społeczeństwa; wagę tworzenia warunków, które pomogą nauczycielom przejść przez etap kształcenia i doskonalenia zawodowego, a także wagę przyciągania do zawodu nauczyciela i szkoleniowca kandydatów posiadających doświadczenie zawodowe w innych dziedzinach.
3. Rezolucję Rady z dnia 27 czerwca 2002 r. w sprawie uczenia się przez całe życie ⁽³⁾, w której zwrócono się do państw członkowskich o poprawę jakości kształcenia i szkolenia nauczycieli biorących udział w procesie uczenia się przez całe życie, tak aby nabyli oni umiejętności niezbędnych w społeczeństwie wiedzy.
4. Wspólne okresowe sprawozdanie Rady i Komisji z dnia 26 lutego 2004 r. w sprawie postępów w realizacji celów strategii lizbońskiej w dziedzinie kształcenia i szkolenia ⁽⁴⁾, w którym za priorytetowe uznano opracowanie wspólnych europejskich zasad w odniesieniu do kompetencji i kwalifikacji potrzebnych nauczycielom, aby mogli dostosować się do zmian, jakim ulega ich rola w społeczeństwie wiedzy ⁽⁵⁾.
5. Wspólne sprawozdanie okresowe Rady i Komisji z dnia 23 lutego 2006 r. z postępów w realizacji programu prac „Edukacja i szkolenia 2010” ⁽⁶⁾, w którym podkreślono, że inwestycje w szkolenia nauczycieli i szkoleniowców oraz wzmocnienie kierownictwa instytucji edukacyjnych i szkoleniowych są kluczowe dla poprawy skuteczności systemów kształcenia i szkolenia.
6. Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zgromadzonych w Radzie z dnia 14 listopada 2006 r. w sprawie skuteczności edukacji i szkoleń i równego dostępu do nich, w których stwierdzono, że motywacja, umiejętności i kompetencje nauczycieli, szkoleniowców, pozostałego personelu dydaktycznego oraz poradnictwo i pomoc społeczna, a także jakość kierowania szkołami są kluczowymi czynnikami przyczyniającymi się do osiągnięcia wysokiej jakości wyników w nauce oraz że starania personelu dydaktycznego powinny być wspierane przez ciągłe doskonalenie umiejętności zawodowych.
7. Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zgromadzonych w Radzie z dnia 14 listopada 2006 r. w sprawie przyszłych priorytetów ściślejszej europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia zawodowego ⁽⁷⁾, w których podkreślono, że potrzebni są wysoko wykwalifikowani nauczyciele ustawicznie doskonalący swoje umiejętności zawodowe.
8. Decyzję nr 1720/2006/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 15 listopada 2006 r. ustanawiającą program działań w zakresie uczenia się przez całe życie ⁽⁸⁾, który przewiduje poprawę jakości i zwiększanie europejskiego wymiaru kształcenia nauczycieli oraz wspiera mobilność nauczycieli i pozostałej kadry nauczycielskiej.
9. Zalecenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie ⁽⁹⁾, w którym wskazano wiedzę, umiejętności i postawy potrzebne do samo-realizacji, rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, włączenia społecznego i zatrudnienia oraz wymagające – ze względu na swój przekrojowy charakter – zacieśnienia współpracy między nauczycielami, zwiększenia ich pracy zespołowej oraz zastosowania w nauczaniu podejścia wykraczającego poza tradycyjne ramy tematyczne.
10. Konkluzje Rady z dnia 25 maja 2007 r. w sprawie spójnych ram wskaźników i poziomów odniesienia na potrzeby monitorowania postępów w realizacji celów lizbońskich w dziedzinie kształcenia i szkolenia ⁽¹⁰⁾, w których zaapelowano o kontynuowanie prac nad wskaźnikiem dotyczącym doskonalenia zawodowego nauczycieli i szkoleniowców.
11. Konkluzje Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie z dnia 21 listopada

⁽¹⁾ Poprawa jakości kształcenia i szkolenia nauczycieli i szkoleniowców – SN 100/1/00 REV 1.

⁽²⁾ Dz.U. C 142 z 14.6.2002.

⁽³⁾ Dz.U. C 163 z 9.7.2002.

⁽⁴⁾ Dok. 6905/04.

⁽⁵⁾ Załączniki I i II do dok. 12414/07 ADD 1.

⁽⁶⁾ Dz.U. C 79 z 1.4.2006.

⁽⁷⁾ Dz.U. C 298 z 8.12.2006.

⁽⁸⁾ Dz.U. L 327 z 24.11.2006.

⁽⁹⁾ Dz.U. L 394 z 30.12.2006.

⁽¹⁰⁾ Dz.U. C 311 z 21.12.2007.

2008 r. w sprawie mobilności młodzieży⁽¹⁾, w których zwrócono się do państw członkowskich o zwiększanie mobilności nauczycieli, szkoleniowców i pozostałej kadry nauczycielskiej.

12. Konkluzje Rady z dnia 12 maja 2009 r. w sprawie strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia⁽²⁾, w których zalecono stopniowe zwiększanie mobilności nauczycieli i szkoleniowców, tak by okresy nauki za granicą stały się regułą, nie wyjątkiem; w których na jeden z priorytetów pierwszego cyklu roboczego wybrano jakość kształcenia nauczycieli i wsparcie ułatwiające im start w zawodzie oraz podnoszenie jakości doskonalenia zawodowego nauczycieli, szkoleniowców i osób zaangażowanych w działania kierownicze lub poradnictwo, a także w których zwrócono się do Komisji o zbadanie, czy ewentualny przyszły poziom odniesienia w dziedzinie mobilności nie mógłby dotyczyć także mobilności nauczycieli,

oraz PRZYPOMINAJĄC PRZEDE WSZYSTKIM O:

1. Konkluzjach Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie z dnia 15 listopada 2007 r. na temat poprawy jakości kształcenia nauczycieli⁽³⁾, w których postanowiono dołożyć starań, by nauczyciele na wszystkich etapach kariery zawodowej byli zachęceni do ciągłego uaktualniania wiedzy, umiejętności i kompetencji stosownie do potrzeb i byli wspierani w tych działaniach oraz by nauczyciele pełniący funkcje kierownicze mieli dostęp do wysokiej jakości szkoleń dotyczących zarządzania szkołą oraz szkoleń rozwijających umiejętności kierownicze.
2. Konkluzjach Rady i przedstawicieli rządów państw członkowskich zebranych w Radzie z dnia 21 listopada 2008 r. w sprawie przygotowania młodzieży na wyzwania XXI wieku⁽⁴⁾, w których zwrócono się do państw członkowskich, by współpracując przy wdrażaniu konkluzji na temat poprawy jakości kształcenia nauczycieli, szczególną uwagę poświęcili: umożliwianiu wszystkim nauczycielom zaczynającym karierę zawodową korzystania ze zorganizowanych programów wsparcia, zwiększaniu oferty i jakości programów doskonalenia zawodowego dla nauczycieli, poszerzaniu uczestnictwa w tych programach, a także lepszemu doborowi i szkoleniu kadry kierowniczej szkół,

POTWIERDZA, że:

odpowiedzialność za organizację systemów kształcenia i szkolenia oraz treści przekazywane za ich pomocą spoczywa na państwach członkowskich, jednak współpraca na szczeblu europejskim z użyciem otwartej metody koordynacji oraz skuteczne korzystanie z programów wspólnotowych mogą przysłużyć się rozwijaniu kształcenia i szkolenia o wysokiej jakości, gdyż uzupełniają i wspierają działania podejmowane na szczeblu krajowym i pomagają państwom członkowskim stawiać czoła wspólnym wyzwaniom,

⁽¹⁾ Dz.U. C 320 z 16.12.2008.

⁽²⁾ Dz.U. C 119 z 28.5.2009.

⁽³⁾ Dz.U. C 300 z 12.12.2007.

⁽⁴⁾ Dz.U. C 319 z 13.12.2008.

UZNAJE, że:

1. Od wiedzy, umiejętności i zaangażowania nauczycieli⁽⁵⁾ oraz od jakości kierowania szkołami w największym stopniu zależy, czy uda się osiągnąć wysokie jakościowo efekty edukacyjne. Dobre nauczanie oraz umiejętność inspirowania wszystkich uczniów do jak najlepszej realizacji potencjału mogą na trwałe pozytywnie zaważyć na przyszłości młodych ludzi. Dlatego do istotnych zadań należy nie tylko zadbanie o to, by zatrudniani nauczyciele i kadra kierownicza szkół cechowali się jak najlepszymi kwalifikacjami i byli jak najlepiej przygotowani do wypełniania swoich zadań, lecz także zapewnienie nauczycielom wszystkich szczebli najpierw jak najlepszego kształcenia, a następnie doskonalenia zawodowego. To z kolei przyczyni się do podniesienia statusu i zwiększenia atrakcyjności tego zawodu.
2. Programy edukowania nauczycieli – kluczowe zarówno dla przygotowania nauczycieli i kadry kierowniczej szkół do wykonywania obowiązków, jak i dla ich doskonalenia zawodowego – muszą cechować się wysoką jakością, odpowiadać zapotrzebowaniu i w równej mierze opierać się na rzetelnych badaniach akademickich, jak i na szerokim doświadczeniu praktycznym. Ważne jest, by kształcenie nauczycieli, wsparcie ułatwiające start w zawodzie (staż⁽⁶⁾) i doskonalenie zawodowe traktować jako spójną całość.
3. Pierwsze miejsce pracy, do którego nauczyciel trafia po zakończeniu kształcenia, jest szczególnie ważne dla jego motywacji, osiągnięć i rozwoju zawodowego. Początkujący nauczyciele mogą mieć problemy z dostosowaniem się do realiów szkoły i z zastosowaniem w praktyce swojego wykształcenia. Ostatecznie wielu z nich rezygnuje nawet z kariery nauczyciela – z dużą szkodą dla siebie i dla społeczeństwa. Liczne krajowe i międzynarodowe badania dowodzą jednak, że zjawisko to można ograniczyć, jeżeli wprowadzi się usystematyzowane programy wsparcia dla wszystkich początkujących nauczycieli. Mogą one być przydatne także dla nauczycieli powracających do zawodu.
4. W trakcie kształcenia, nawet najdoskonalszego, nauczyciele nie nabędą wszystkich kompetencji, których będą potrzebować w trakcie kariery zawodowej. Wymagania wobec nauczycieli szybko się zmieniają, co sprawia, że należy wypracować nowe podejścia. Aby naprawdę skutecznie nauczać oraz umieć sprostać uczniowskim potrzebom, które w świecie szybkich zmian społecznych, kulturowych, gospodarczych i technicznych wciąż ewoluują, nauczyciele muszą myśleć także o swoich potrzebach edukacyjnych – w kontekście indywidualnego środowiska szkolnego

⁽⁵⁾ Na użytek niniejszych konkluzji termin „nauczyciel” oznacza osobę, która – zgodnie z ustawodawstwem i praktyką państwa członkowskiego – posiada status nauczyciela (lub status równorzędny). Termin ten obejmuje również nauczycieli i szkoleniowców odpowiadających za szczególny obszar: kształcenie i szkolenie zawodowe, nie obejmuje jednak osób zatrudnionych poza formalnym systemem kształcenia i szkolenia, ponieważ ich zadania mają inny charakter i kontekst.

⁽⁶⁾ Terminu „staż” używa się w niniejszym tekście na określenie dowolnego usystematyzowanego programu wsparcia udzielanego początkującym nauczycielom, gdy zakończą oficjalny program kształcenia i rozpoczynają pierwszą pracę w szkole.

- i brać większą odpowiedzialność za własne uczenie się przez całe życie w celu uaktualniania i rozwijania wiedzy i umiejętności. Istnieją jednak dowody na to, że część nauczycieli ma wciąż zbyt mało okazji do uczestnictwa w programach doskonalenia zawodowego, a znaczna liczba tych, którzy taką okazję mają, sądzi, że programy te nie zawsze dostatecznie odpowiadają ich indywidualnym potrzebom i stojącym przed nimi wyzwaniom.
5. Skuteczne kierowanie szkołą to jeden z najważniejszych czynników, które kształtują ogólne warunki nauczania i uczenia się, rozbudzają aspiracje uczniów, rodziców i pracowników oraz dają im wsparcie, a tym samym przyczyniają się do lepszych wyników nauczania. Dlatego jednym z najistotniejszych zadań jest dopilnowanie, by kadra kierownicza szkół posiadała lub mogła rozwijać zdolności i cechy potrzebne do sprostania rosnącej liczbie zadań, które przed nią stają. Równie ważne jest to, by kadra kierownicza szkół nie była przeciążana zadaniami administracyjnymi, ale koncentrowała się na sprawach zasadniczych, np. na jakości uczenia się, programie nauczania, kwestiach pedagogicznych oraz osiągnięciach, motywacji i rozwoju pracowników.
6. Nauczycielom wszystkich szczebli, w tym kadrze kierowniczej szkół, duże korzyści mogłyby przynieść większa mobilność w celach edukacyjnych oraz częstsze tworzenie sieci współpracy, gdyż odgrywają one istotną rolę w podnoszeniu jakości systemów i instytucji edukacyjnych i szkoleniowych oraz w zwiększaniu ich otwartości, dalekowzroczności, dostępności i skuteczności,
- JEST ZGODNA, że:
1. Choć europejskie systemy edukacyjne w wielu aspektach się różnią, łączy je wspólna potrzeba przyciągnięcia do zawodu i zatrzymania w nim nauczycieli i kadry kierowniczej o jak najlepszych kwalifikacjach, którzy pomogą uzyskać jak najlepsze efekty edukacyjne. Należy więc z dużą troską i uwagą określać pożądany profil przyszłych nauczycieli i przyszłej kadry kierowniczej szkół, wybierać ich i przygotowywać do wypełniania zadań.
  2. Programy edukowania nauczycieli powinny cechować się wysoką jakością, być oparte na faktach i dostosowane do zapotrzebowania. Osoby odpowiedzialne za szkolenie nauczycieli – a w szczególności za szkolenie osób kształcących nauczycieli – powinny dysponować dużą wiedzą akademicką oraz posiadać rzetelne doświadczenie w nauczaniu i kompetencje potrzebne, by skutecznie nauczać. Należy także poczynić starania, aby instytucje edukujące nauczycieli skutecznie współpracowały z jednej strony z osobami prowadzącymi badania pedagogiczne w innych instytucjach szkolnictwa wyższego, a z drugiej strony – z kadrami kierownicząmi szkół.
  3. Ponieważ oczekiwania wobec nauczycieli rosną, a ich zadania stają się coraz bardziej skomplikowane, muszą oni w trakcie kariery zawodowej, a zwłaszcza na jej początku, mieć dostęp do skutecznego wsparcia osobistego i zawodowego.
  4. Z uwagi na szybko zachodzące w świecie zmiany oraz na koncepcję uczenia się przez całe życie kształcenie i rozwój nauczycieli powinny być spójnym, ciągłym procesem: od kształcenia (z istotnym elementem praktycznym), przez staż, po doskonalenie zawodowe. Należy przede wszystkim zadbać o to, by:
    - a) wszyscy początkujący nauczyciele w pierwszych latach kariery zawodowej uzyskiwali dostateczne i skuteczne wsparcie i doradztwo;
    - b) propagowane było podejście refleksyjne, to znaczy by zarówno początkujący, jak i bardziej doświadczeni nauczyciele byli zachęceni do stałego indywidualnego i wspólnego weryfikowania swojej pracy;
    - c) wszyscy nauczyciele regularnie uzyskiwali opinie o swoich osiągnięciach oraz pomoc w ustalaniu potrzeb z zakresu doskonalenia zawodowego i w planowaniu ich zaspokajania;
    - d) w świetle wspomnianych opinii oferowano nauczycielom praktykom dostateczne możliwości uaktualniania, rozwijania i poszerzania kompetencji w trakcie kariery zawodowej, by zachęcano ich do takich działań i umożliwiano im je;
    - e) programy doskonalenia zawodowego nauczycieli były odpowiednie, dostosowane do potrzeb, ściśle związane z praktyką i dobre jakościowo;
    - f) nauczyciele i kadra kierownicza szkół byli zachęceni do korzystania z możliwości uczestnictwa w programach wymian i mobilności oraz w sieciach współpracy zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym oraz by mogli z tych możliwości korzystać;
    - g) nauczyciele i kadra kierownicza szkół byli zachęceni do uczestnictwa w szkoleniu i doskonaleniu zawodowym na zaawansowanym poziomie, do włączania się w badania pedagogiczne oraz do korzystania z możliwości rozwijania wiedzy o innych sektorach zawodowych, a także by mogli z tych możliwości korzystać.
  5. Ponieważ kadra kierownicza szkół ma znaczny wpływ na ogólne warunki uczenia się, w tym na motywację, postawę i osiągnięcia pracowników, praktykę nauczycielską oraz nastawienie i aspiracje zarówno uczniów, jak i rodziców, należy dopilnować, by miała dostateczne możliwości rozwijania i podtrzymywania skutecznych umiejętności kierowniczych. A ponieważ zadania, z którymi wiąże się kierowanie wspólnotami edukacyjnymi, są w całej Europie podobne, przydatne dla kadry kierowniczej mogłoby być również wspólne uczenie się z partnerami z innych państw członkowskich, zwłaszcza wymiana doświadczeń i sprawdzonych rozwiązań, oraz możliwość doskonalenia zawodowego w innych krajach,

ZWRACA SIĘ DO PAŃSTW CZŁONKOWSKICH, BY:

1. Podjęły dalsze działania sprawiające, że do zawodu nauczyciela trafiać będą i pozostawać w nim osoby o jak najlepszych kwalifikacjach oraz że nauczyciele będą uzyskiwać dostateczne przygotowanie i wsparcie pomagające im skutecznie wypełniać obowiązki.
2. Dokonały stosownych ustaleń przewidujących, że każdy początkujący nauczyciel w pierwszych latach kariery zawodowej będzie uczestniczył w programie stażowym obejmującym wsparcie zawodowe i osobiste.
3. Przewidziały regularną weryfikację indywidualnych nauczycielskich potrzeb z zakresu doskonalenia zawodowego – określanych na podstawie samooceny i/lub oceny zewnętrznej – oraz stwarzały dostatecznie dużo możliwości doskonalenia zawodowego zaspokajającego te potrzeby, a w konsekwencji mającego pozytywny wpływ na wyniki uczniów.
4. Aktywnie propagowały możliwość uczestnictwa w programach wymian i mobilności zarówno na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym oraz wspierały uczestnictwo w takich programach – w celu znacznego zwiększenia odsetka nauczycieli i kadry kierowniczej szkół w nich uczestniczących.
5. Zweryfikowały zadania kadry kierowniczej szkół oraz sposoby zapewniania jej wsparcia – z myślą zwłaszcza o tym, by zmniejszyć obciążenia administracyjne na niej spoczywające i pozwolić jej skupić się na kształtowaniu ogólnych warunków nauczania i uczenia się i na dbaniu o lepsze wyniki nauczania.
6. Zadbaly o wysokiej jakości ofertę rozwijania wiedzy, umiejętności i postaw skierowaną do przyszłych i obecnych nauczycieli oraz o ofertę rozwijania – na przykład za pomocą specjalnych programów – wiedzy, umiejętności i postaw potrzebnych do skutecznego kierowania szkołami,

ZWRACA SIĘ DO KOMISJI, BY:

1. Pogłębiała i wspierała europejską współpracę polityczną w dziedzinie kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczy-

cieli oraz kierowania szkołami, a zwłaszcza stworzyła fora i możliwości partnerskiego uczenia się, dzięki którym osoby odpowiedzialne za kształtowanie polityki i nauczyciele będą mogli wymieniać się informacjami, doświadczeniami i wiedzą fachową.

2. Udzielała osobom odpowiedzialnym za kształtowanie polityki praktycznych informacji o tworzeniu usystematyzowanych programów stażowych dla wszystkich początkujących nauczycieli, wraz z przykładami działań, które można podjąć w celu realizacji lub ulepszenia takich programów.
3. Propagowała i wspierała większe uczestnictwo nauczycieli, kadry kierowniczej szkół oraz osób kształcących nauczycieli w transnarodowych programach mobilności oraz w partnerstwach i projektach realizowanych w ramach programów wspólnotowych, zwłaszcza programu „Uczenie się przez całe życie”.
4. Przygotowała analizę na temat tego, w jaki sposób w państwach członkowskich wybiera się, zatrudnia i szkoli osoby kształcące nauczycieli.
5. Przygotowała kompendium kompetencji nauczycielskich w państwach członkowskich wraz z działaniami z zakresu partnerskiego uczenia się w tej dziedzinie.
6. Wspierała dalszy rozwój bazy wiedzy o zawodzie nauczyciela i przedstawiciela kadry kierowniczej szkół m.in. poprzez współpracę z organizacjami międzynarodowymi.
7. Przy najbliższej możliwej okazji poinformowała Radę, korzystając z istniejących mechanizmów sprawozdawczych, o działaniach podjętych przez państwa członkowskie, także w ramach współpracy europejskiej, w następstwie konkluzji Rady z listopada 2007 roku na temat poprawy jakości kształcenia nauczycieli oraz konkluzji Rady z listopada 2008 roku w sprawie programu europejskiej współpracy w dziedzinie szkolnictwa w zakresie, w jakim konkluzje te dotyczą doskonalenia zawodowego nauczycieli i kadry kierowniczej szkół.